

Ponedjeljak, 18. oktobar 2004.

Statusna konferencija

Otvorena sednica

Optuženi je pristupio Sudu

Početak u 9.05 h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej (Kay) dobili smo vaša dva dopisa od 15. oktobra. Jedan je ažurirana lista svedoka, a drugi je lista svedoka za ovu nedelju.

ADVOKAT KEJ: Svedoci zakazani za danas i za sutra, odnosno za jedan deo sutrašnjeg dana su svedoci kojima treba dozvola njihove vlade, nemačke Vlade pre nego što mogu da počnu sa svedočenjem u ovom postupku. Oni su se na početku složili da budu svedoci, međutim pre nekoliko nedelja spomenuli su problem dozvole. Mi smo u tom trenutku preduzeli korake kako bismo dobili odgovarajuće dozvole i to putem službi ovoga Suda. I te su dozvole na putu, međutim još uvek ih čekamo. Jedan od tih svedoka je blizu Suda i može brzo da dođe u sudnicu. Međutim, imajući u vidu njegov položaj, on prvo mora da dobije dozvolu od svoje Vlade. I mi u tim okolnostima danas ne možemo da pozovemo ni jednog svedoka. Drugi nemački svedok sada se nalazi u Avganistanu (Afghanistan). Već smo počeli da organizujemo njegov dolazak ovamo i kad dobijemo dozvolu za svedočenje, odmah ćemo sa njim da stupimo u kontakt i on će da dođe da svedoči. Dakle, pod ovim okolnostima mi danas ne možemo da izvedemo ni jednog svedoka. Ali je možda ovo dobra prilika da se Pretresno veće pozabavi nekim pitanjima koja se tiču dovođenja svedoka. Mi smo Pretresnom veću dostavili

...

SUDIJA ROBINSON: Prie nego što pređete na to, vidim ovde gospođu Kaneli (Liana Kanelli) i gospodina Spasića. Gospodin Spasić je trebao da svedoči prošle nedelje.

ADVOKAT KEJ: Tako je.

SUDIJA ROBINSON: I mislim da je nedostajao njegov izveštaj.

ADVOKAT KEJ: Da, njegov izvještaj, a on je takođe trebao da razgovara i sa drugima pripadnicima iz njegovog Udruženja žrtava kako bi oni tačno shvatili kakva je njegova situacija i zašto se od njega traži da svedoči, a ne od nekog drugog iz udruženja. Mi se nadamo da će njegov povratak da bude organizovan do srede i da će on ovde moći da dođe u sredu, a ja sam još prošle nedelje objasnio Pretnosnom veću da nije lako organizovati putovanje za te ljude i da nemamo instant vezu i brzi odgovor, kao što bismo imali da oni žive negde drugde. Gospođa Kaneli danas dolazi u Hag (The Hague) i njeno svedočenje je zakazano za sredu, ali ostaje da se vidi da li će ona možda sutra da bude spremna za svedočenje. Sa njom se sada vodi razgovor, međutim ona ima razne druge obaveze, ona je članica Parlamenta i gospođica Higinis (Higgins) će danas, po njenom dolasku, s njom da razgovara.

SUDIJA ROBINSON: Da li će ona da iskaz koji je relevantan za ovo suđenje?

ADVOKAT KEJ: Iz onoga šta sam ja video, obim njenog svedočenja nije veliki. Njen se iskaz odnosi u velikoj meri na njenu posetu Beogradu koja se desila tokom bombardovanja NATO, odnosi se, dakle, na kosovski segment optužnice i ona će da govori o svojim ličnim iskustvima. Svedokinja se nalazila na prioritetoj listi svedoka optuženog. Kao što se sećate, ja sam saradnike gospodina Miloševića zamolio da nam dostave prioritetu listu svedoka. Na toj listi nalazi se otprilike 140 imena. Ova svedokinja nalazi se na toj listi i

možda oni znaju za neke relevantne teme za koje mi ne znamo. Međutim, ako pogledamo izjavu koju je uzela gospođica Higin, ona nije od središnjeg značaja za ovu optužnicu.

SUDIJA ROBINSON: Pa siguran sam da ćete vi da se uverite u relevantnost njenog iskaza.

ADVOKAT KEJ: Da. Međutim, ja moram ovde da uravnotežim interese optuženog, da uzmem u obzir stvari koje mi ne znamo, nismo uspeli da saznamo, a važne su za ovaj postupak.

SUDIJA ROBINSON: Ako je to slučaj, onda je na optuženom da popuni eventualne praznine u njenom iskazu.

ADVOKAT KEJ: Mi nastojimo da dovedemo pred ovaj Sud one svedoke za koje je rečeno da imaju visoki prioritet za odbranu optuženog. To je način na koji mi radimo i smatramo da je to naša dužnost da tako radimo, zato što je takav način rada nešto najslabije dobijanju uputstava.

SUDIJA ROBINSON: A, kad je reč o dva svedoka iz Nemačke (Germany), nisam baš shvatio zašto treba tako dugo da se dobije dozvola nemačkih vlasti.

ADVOKAT KEJ: Svedoci nisu dobili nikakve dozvole pre nego što smo mi počeli da radimo na Predmetu u septembru. Prema tome, nije bio organizovan mehanizam za bilo kog svedoka za dobijanje bilo dozvole, bilo oslobađanja od obaveze tajne, ukoliko se radi o svedoku iz Srbije ili neke druge zemlje, u kojima su takve stvari potrebne. Dakle, tada niti jedan svedok još nije ušao u tu fazu priprema. Mi smo, planirajući ovaj Predmet i radeći na pripremi, čuli od svedoka nakon što su se složili da svedoče, da te stvari još treba da se reše, jer kad je reč o ova dva nemačka svedoka, to je bilo negde sredinom septembra ili nešto kasnije.

SUDIJA ROBINSON: Prilikom izvođenja dokaza Tužilaštva oni su naišli na proceduralne teškoće koje su se odnosile na oslobađanje obaveza iz kojih bi moglo da proistekne krivično gonjenje zbog otkrivanja državnih tajni. Gospodine Najs (Nice), ako se dobro sećam vi ste imali neke poteškoće koje su se ticale opšte dozvole za svedočenje.

TUŽILAC NAJS: Naš glavni problem bio je problem sa oslobađanjem obaveze čuvanja tajne, ali sasvim je jasno da svaki svedok čiji se iskaz odnosi na neki vremensku period u kom je on bio na nekom službenom položaju, da u svakom takvom slučaju treba da prođe kroz izvestan administrativni postupak i u nekim zemljama to traje zaista dugo. Svi se ti postupci razlikuju od zemlje do zemlje. Na primer ne bih sada hteo da budem kritičan ni prema jednoj zemlji, ali ukoliko postoji nekakav sporazum između ovog Suda i te zemlje, to još uvek ne menja činjenicu da u toj zemlji treba proći kroz odgovarajući postupak. Ponekad to znači da iskaz svedoka prvo treba dati istražnom sudiji te zemlje pre nego što mi možemo da stupimo u kontakt sa tim svedokom i da ga dovedemo pred ovaj Sud. Prema tome, osim same potrebe za dobijanjem oslobađanja od obaveze čuvanja tajne, postoje i razne administrativne poteškoće i prepreke. Vreme za pripremu svedoka kod nas se razlikovalo od slučaja do slučaja. Za neke je to bilo dosta kratko, međutim, uopšteno govoreći, za to su bile potrebne u najmanju ruku nedelje, a ponekad i meseci.

SUDIJA ROBINSON: Hvala, gospodine Najs. Poteškoća koju imam je ta da Pretresno veće nema nikakve informacije o tome u kojoj se fazi sada nalazi administrativna procedura u samoj državi o kojoj govorimo. Imate li vi neku predstavu o tome? Idu li oni u smeru da odobre svedočenje?

ADVOKAT KEJ: Časni Sude, mi o tom nemamo nikakve informacije. Moram sada da kažem da su doktor Rode (Christian Rohde) i nje-

govi pomoćnici bili izuzetno kooperativni i od velike pomoći i oni su odmah započeli postupak. Međutim, jednom kad te stvari napuste njihovu kancelariju i krenu u postupak, oni nad tim više nemaju nikakve kontrole. Oni koriste kanale koji su uspostavljeni za funkcionisanje ovoga Suda, kanale koje je uspostavila konkretna vlada, međutim kada je reč o tome gde se sada naš zahtev nalazi u sistemu i šta se sa njim dešava, ja mislim da o tome nismo dobili puno informacija. Ako se ne varam, cela stvar prvo ide ovde, u lokalnu ambasadu, a zatim u matičnu zemlju. Ja sam se tokom proteklih nedelja raspitivao i moram da kažem da vreme koje je potrebno, nije vreme koje smo mi očekivali. Imao sam prilike da razgovoram s jednim od tužioca koji je stručnjak za te stvari i pokušao sam da saznam da li postoje neke procedure za koje mi ne znamo, a koje bi mogle dobro da nam posluže. Ja sam od njega čuo da postupak za oslobađanje obaveze čuvanja tajne može da traje i po 15 meseci. On je upravo dobio jednu takvu grupu oslobađanja obaveza za neke svedoke iz Srbije koje su zatražene pre 15 meseci.

SUDIJA ROBINSON: Ali mi ovde sada ne tražimo obavezu oslobađanja čuvanja tajne.

ADVOKAT KEJ: Da. Ja samo pokušavam da vam dam jednu opštu sliku. Mi smo prošli kroz popis da vidimo šta iz njega možemo da izvučemo. I kako smo pronašli koje ime, tako smo počeli da radimo na tom imenu, da vidimo kakav će popis svedoka na kraju da nam ostane.

SUDIJA ROBINSON: Za javnost moram da objasnim da ove proceduralne poteškoće nisu vezane sa ulogom dodeljenog advokata. To su poteškoće do kojih bi došlo i da se optuženi sam brani. Ali ja bih još uvek želeo da dobijem nešto više informacija o tome. Možda Sekretarijat (Registry) ima više informacija o tome u kojoj fazi se nalazi ovaj postupak u matičnoj državi, jer vi ste pokušavali, čini mi se, bar jedno dve, tri nedelje da dobijete takvu dozvolu i još je niste

dobili. Prema tome, ako dozvole još nema, mi bismo trebali da dobijemo u najmanju ruku neku indikaciju šta se dešava, u kojoj je fazi ceo taj spis u matičnoj državi.

(Pretrեսno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej, pre nego što se pozabavimo dužom listom svedoka, želeo bih da se diskusija koju smo do sada vodili završi tako što ću od Sekretarijata da zatražim sve informacije koje imaju o koracima koji su preduzeti da se dobije dozvola od nemačke vlade za svedočenje ove dvojice svedoka.

ADVOKAT KEJ: Ja mogu da kažem da smo se do sada više puta bavili ovom situacijom, češće nego jednom dnevno i informacija koju smo dobili je da je ta stvar sada izvan njihovih ruku, da prolazi kroz odgovarajući postupak u Nemačkoj, ali mi smo kod njih o tome raspitali svaki dan i znam da oni intenzivno rade na tome i pokušavaju da reše stvar.

TUŽILAC NAJS: Časni Sude, pre nego što pređemo na sledeću listu svedoka, ima jedan detalj koji bi mogao da pomogne Sudu i žao mi je što o tome jutros nisam razgovarao jutros s gospodinm Kejom. Dobio sam to imeilom u petak, ali u petak nisam bio ovde tako da sam tek sada to ustanovio. Mi smo se takođe raspitali kako bismo mogli da pomognemo u ovoj situaciji u duhu suradnje, ne u duhu antagonizma i kod naših kontakata u nemačkoj vladi saznali smo, ne znamo tačno na kom nivou, da nemačka vlada smatra da nema razloga da im Vlada da dozvolu za to jer su ti ljudi u predmetno vreme radili za OEBS (OSCE, Organization for Security and Cooperation in Europe) i za Posmatračku misiju Evropske unije (European Union Monitoring Mission) i dozvola treba da bude izdata dakle ili od OEBS-a ili od Posmatračke misije Evropske unije. Verovatno Evropska unija (European Union) neće da bude problem, ali nemamo nikakve informacije u vezi sa OEBS-om. I verovatno ćemo da dobijemo još neke informacije, ja ću svakako da ih podelim sa

gospodinom Kejom, ali stvari izgledaju dobro.

ADVOKAT KEJ: Da, evo, situacija je sada takva da svi prebacuju to iz jednog odeljenja u drugi i zato kažu to nije njihov problem. Međutim svedoci su sasvim eksplicitno rekli da oni znaju kakvi su bili uslovi pod kojima su oni radili i da tačno znaju kakve su im dozvole za to potrebne.

SUDIJA ROBINSON: To zavisi, zar ne i o pravnoj vezi između organizacije za koju su radili i zemlje iz koje su došli, jer, normalno, ako vas pošalju u neku organizaciju da radite, onda je, čini mi se, ovo šta je gospodin Najs rekao tačno, da osoba onda radi za tu organizaciju i u nekim slučajevima je čak potrebno, pravno gledano, pokazati da vi nemate više veze sa zemljom iz koje ste došli. Ponekad je to neophodno da se pokaže, a da bi bilo jasno da ne dobijate uputstva iz zemlje iz koje ste došli, tako da ja razumem ovo šta je gospodin Najs upravo rekao. I onda su sada stvari već u OEBS-u odnosno Posmatračkoj misiji Evropske unije i mislim da to ne bi trebalo dugo da traje.

ADVOKAT KEJ: Da, o tome smo već govorili. Ja sam sada govorio o nacionalnoj državi, međutim, naravno, mi smo sada započeli postupak i u Evropskoj uniji, doktor Rode zna to.

SUDIJA ROBINSON: U redu. Ja ću svakako sekretara Suda da zamolim da nam da izveštaj o tome.

SUDIJA BONOMI: Ova dva svedoka su eksplicitno rekla da im treba dozvola njihove vlade. Oni nisu spomenuli ni OEBS niti Posmatračku misiju Evropske unije i šta sad ovde imamo, imajući u vidu ono šta je rekao gospodin Najs? Vi ste reki da se radi o prebacivanju "vrućeg krompira" i čini mi se da bi to mogao da bude dobar opis situacije. Ali recite nam da li to znači da će vlada da odgovori, a da će za svoj odgovor da se konsultuje sa OEBS-om ili treba da se dobiju dve sasvim posebne dozvole?

ADVOKAT KEJ: To su dve posebne dozvole. Jedan od svedoka je spomenuo OEBS, drugi nije. Mi smo smatrali da će da bude prikladno za oba svedoka da za njih tražimo i dozvolu od Evropske unije i to radimo paralelno. Mi ne čekamo prvo jednu pa onda idemo da tražimo drugu. Obe se dozvole traže uporedo. Kad je reč o tome šta su rekli svedoci, ukoliko svedoci kažu kakav je stav njihove matične vlade, nama je bolje da se sa tim pozabavimo i to rešimo, nego da svedoka premestimo u kategoriju svedoka koji ne žele da sarađuju. Mi ne želimo to da uradimo za ove svedoke. Iskustvo ljudi koji su morali da se time bave, najčešće na strani Tužilaštva je to da ponekad svedok ništa ne traži, ništa mu ne treba i jednostavno dođe da svedoči. Međutim, kod drugih svedoka, a to je većina svedoka, postoje obično neki uslovi vezani za njihovo zaposlenje i oni ne žele da prekrše uslove svojih ugovora, veoma su pažljivi u tome koje korake treba da preduzmu kada dolaze ovamo da svedoče.

SUDIJA ROBINSON: Hvala vam. Možemo li sada da pogledamo vaše svedoke za deo optužnice koje se odnose na Kosovo u celini. Na vašem spisku mislim da ima oko 138 svedoka i vi ste ih podelili po kategorijama. Međunarodni predstavnici, veštaci i koja je još kategorija? Koje su ostale kategorije, gospodine Kej?

ADVOKAT KEJ: Insajderi, dakle oni viši zvaničnici koji su bili očevidci.

SUDIJA ROBINSON: Da, da, insajderi, u pravu ste.

ADVOKAT KEJ: Jutros sam obavio konsultaciju sa jednim od svedoka koji je u kategoriji veštaka. U stvari tokom vikenda sam dobio imeil od njega i on je rekao da je na raspolaganju. To će danas i zvanično da se podnese Sudu, svedok je u kategoriji veštaka, prema tome mora da se priloži i izveštaj. Dakle, nije reč o svedoku koji bi mogao odmah da se staviti na raspolaganje. Kada je reč o jednom drugom svedoku koji prvobitno nije bio na ovom spisku, a treba da se doda, jutros sam dobio informaciju, ponovo iste vrste, da je to svedok koji

može da se doda na taj spisak, ali to ne menja ukupnu sliku na osnovu naših istraživanja koja su obavljena tokom mesec dana. Dakle to je ono šta mi podnosimo danas Sudu.

SUDIJA ROBINSON: Da se vratimo na spisak veštaka. Za koliko veštaka imate već spremne izveštaje koje su pripremili optuženi i njegov tim, drugim rečima, koliko njih optuženi smatra veštacima?

ADVOKAT KEJ: Četvorica su dostavili izveštaje.

SUDIJA ROBINSON: A vi na vašem spisku imate 21.

ADVOKAT KEJ: Da. Postoji i peti svedok koji nije dostavio izveštaj, ali iz razgovora s njim, ja sam shvatio da je optuženi ili njegov saradnik dostavio izveštaj za njega, a on nije voljan da se taj izveštaj preda.

SUDIJA ROBINSON: Vi ste procenili da su tih ostalih 16 svedoka veštaci?

ADVOKAT KEJ: Pa kad sam pogledao njihovo obrazovanje i iskustvo, rezime koji je dobijen na osnovu Pravila 65ter i dodatni rezime koji je dostavio gospodin Tomanović na spisku prioritetnih svedoka, čini mi se da postoji velika šansa i velika verovatnoća da će ti svedoci, u stvari, težiti tome da pred Sudom svedoče kao veštaci.

SUDIJA ROBINSON: Ali, gospodine Kej, vi ste oprezni u tom pristupu, vi vrlo pažljivo razmatrate ta pitanja i moguće da neko od njih neće da bude veštak sa stanovišta ovog Pretresnog veća.

ADVOKAT KEJ: Pa ja bih bio iznenađen uzevši u obzir prigovore koje je izrekla suprotna strana, jer kod svakog od njih mora da bude određena osnova činjeničnog znanja i to ličnih saznanja, a iz rezimea ovde se vidi da bi to bilo svedočenje veštaka i ja ne želim da se suočim sa situacijom u kojoj ću da pozovem svedoka bez prigovora druge strane i da onda to bude gubitak vremena, napora i resursa i

da to nanese dodatne teškoće Odbrani.

SUDIJA ROBINSON: Da li ima još nešto šta želite da nam kažete u vezi sa ovim spiskom, a kada je reč o raspoloživosti svedoka?

ADVOKAT KEJ: Pa, kada je reč o raspoloživosti svedoka, u svakoj od ovih kućica je rezime najnovijeg, možda najnovijeg kontakta sa svedokom, a u kućicama se nalazi, u stvari mogao bi da se nalazi čitav istorijat kontakata, ali to ne bi bilo od koristi Pretresnom veću.

SUDIJA ROBINSON: Mnogi od njih su odbili da svedoče, ukazujući na to da se protive dodeljivanju advokata.

ADVOKAT KEJ: Od jednog broja nisam dobio nikakav odgovor i vi ste prilično u pravu. Reč je o 80 do 90 posto onih koji su odbili, iako je jedan od njih, kao što sam rekao, mene kontaktirao tokom vikenda i rekao da je voljan da dostavi izveštaj i ja sam na to odgovorio da ta informacija mora da prođe kroz Sekretarijat, da bi se Sekretarijat pozabavio uslovima dolaženja i takođe mora da prođe neophodan period istraživanja.

SUDIJA ROBINSON: Da li je to jedan od onih koji su prethodno odbili?

ADVOKAT KEJ: Ne, to je neko ko ranije nije bio ni kontaktiran.

SUDIJA ROBINSON: Shvatam.

ADVOKAT KEJ: Veliki broj svedoka nije prethodno ni kontaktiran i to je značajan broj svedoka. Ponekad je reč o prvom telefonskom pozivu koji mi obavljamo sa tim svedokom, da tražimo da budu svedoci u ovom Predmetu, ukoliko je ono šta kažu istina.

SUDIJA ROBINSON: A oni koji su odbili, naveli su kao razlog to što

je Pretresno veće odlučilo da dodeli advokata. Možda nakon što Žalbeno veće presudi po tom pitanju, možda će tu da dođe do promene u stavu svedoka. Ako ne dođe do promene, to, naravno, zavisi od ishoda same žalbe, u tom slučaju vi ćete morati da odlučite kakve naloge želite da Pretresno veće donese.

ADVOKAT KEJ: Da, neki svedoci su rekli da čekaju da vide kakva je odluka Žalbenog veća, ali velika većina spada u mnogo striktniju kategoriju kada je reč o pristupu ovom pitanju. Neki od ovih svedoka su svedoci za koje smatram da treba da budu provereni, da se vidi da li je reč o svedočenju o ličnim stavovima ili ne. Ako su to veštaci, onda oni, naravno, imaju pravo da odbiju da prisustvuju suđenju. Međutim, ako oni ne žele da budu u toj kategoriji svedoka kao veštaci, onda se postavlja pitanje njihovog odbijanja, tako da to je reč o nekoj "sivoj zoni" gde postoje ograničenja u ovlašćenjima bilo kog Suda da pozove nekoga ko je veštak i mislim da su to stvari o kojima sam ja razmišljao poslednjih nekoliko dana i o kojima će morati da se donese odluka.

SUDIJA ROBINSON: Pa vi ste procenili da su oni veštaci na osnovu njihovog rezimea po Pravilu 65ter.

ADVOKAT KEJ: Da i na osnovu Pravila 65ter i na osnovu dokumenta o prioritetnim svedocima koje je dostavio gospodin Tomanović. Mi nemamo nikakve izjave ovih svedoka i u ovom trenutku mi nismo u situaciji da procenimo da li ti svedoci mogu da dođu u Hag ili ne. Kao što sam već rekao, gospođica Higinis je otišla u Grčku (Greece) i uzela izjavu od svedokinje Kaneli. Ja sam rekao saradnicima optuženog da nema nikakvih beleški i da to nije način na koji može da se radi sa svedocima, jer nema ništa šta bi oni mogli meni da dostave kada je reč o njihovim zabeleškama ili o svedočenju svedoka. Iako mogu da kažem na osnovu pregleda kontakata sa svedocima, čini se da je mnogo tih kontakata obavljeno telefonom, nije bilo ličnih susreta, ali je bilo rasprava. Bilo je svedoka koji su otkriveni, možda na osnovu pretrage na internetu. Jedan broj sve-

doka spada u tu kategoriju ili je recimo reč o svedocima koji su možda objavili radove i zbog toga su kontaktirani, pa je na osnovu toga rečeno da bi to mogli da budu svedoci Odbrane u ovom Predmetu.

SUDIJA ROBINSON: A sada da pogledamo predstavnike međunarodne zajednice. Među njima je 27 svedoka, na stranici 16.

ADVOKAT KEJ: Da.

SUDIJA ROBINSON: Primetio sam u vezi sa svedokom pod brojem 209, zatim 1.343 i 1.347 da bi trebalo aktuelizirati situaciju u vezi sa poslednjim kontaktom koji je napravljen. Recimo, kod svedoka 1.343, piše "gospođica Higgins bi trebala da kontaktira i da raspravlja pitanje" i poslednji kontakt je bio 7. oktobra. Kod svedoka 1.347, isto, poslednji kontakt 4. oktobar, a 209 je neko koga smo mi već ranije sreli.

ADVOKAT KEJ: Da, 209 je svedok sa kojim je kontakt u toku, obično postoji posrednik i obično mi šaljem poruke i primamo poruke preko tog posrednika i to ni na koji način nije lako. Ali ne mislim da će na kraju biti problema sa tim konkretnim svedokom, pitanje je samo da se nađe pravo vreme i okolnosti. A kada je reč o druga dva svedoka, oni moraju da se ponovo kontaktiraju. Mi imamo vrlo ograničene kontakte, možda je reč o telefonskom broju: mi pozovemo, osoba nije tamo tako da je prilično teško na tome insistirati da bi se došlo do njih i razgovaralo sa ovako ograničenim oblikom kontakta. Gospođica Higgins se bavi svedocima koji govore francuski, pošto ona tečno govori francuski. Na kraju radnog dana u četvrtak dobio sam informaciju koja se tiče određenih francuskih svedoka sa kojima je obavljen sastanak, međutim situacija sa francuskim svedocima je takva da još uvek nije rešena i mi se trudimo da ih uverimo da treba da produže sa ovim postupkom. Izvinjavam se, časni Sude, čitao sam nešto, a nisam shvatio da vi takođe to čitate. Ako mogu da vas obavestim u vezi sa francuskim svedocima, upravo sam

dobio informaciju da se pet francuskih svedoka sastalo kako bi definisali zajednički stav. "Želeli bismo da se osiguramo da će gospodinu Miloševiću biti dozvoljeno da lično ispituje te svedoke." Ja sam o tome razgovarao sa ovim svedocima, obavestio ih o modalitetima na Sudu i rekao da postoji ograničenje toga koliko ljudima može da se govori o trenutnoj situaciji.

SUDIJA ROBINSON: A da li vi imate informaciju koju smo upravo dobili iz Sekretarijata? Nemate?

ADVOKAT KEJ: Hvala.

SUDIJA ROBINSON: Ovo je vrlo brz odgovor Sekretarijata i vrlo sam zahvalan. Dakle, to je reakcija na ono šta sam ja ranije rekao kad sam tražio od Sekretarijata da nas obavesti u vezi sa dva nemačka svedoka.

ADVOKAT KEJ: Mi smo znali da smo u toj fazi i mislim da smo bili blizu, ali doktor Rode, kada sam s njim razgovarao, odnosno s njegovim pomoćnikom gospodinom Dajom (Dye) prošle nedelje, mislio je da smo se približili rešenju, a onda iznenada dan ili dva mogu da promene situaciju.

SUDIJA ROBINSON: Ali ova informacija obećava.

ADVOKAT KEJ: Pa, s jedne strane ovo šta ste vi dali obećava, ali s druge strane informacija koju smo upravo mi dobili u vezi sa jednim od ta dva svedoka je odbijanje, tako da je to otprilike kao ples na vodi. Jedan od svedoka će da svedoči samo ako se optuženom dozvoli da se sam brani.

SUDIJA ROBINSON: Ali to pitanje nije ranije pokretano.

ADVOKAT KEJ: Ne. Na osnovu mog iskustva zaključio sam da se postepeno saznaje na kakvoj smo teritoriji. Pretresnom veću može

da se čini da sam ja možda nejasan u nekim stvarima, međutim mi kada krenemo određenim putem, odjednom počinjemo da otkrivamo nove stvari, nove prepreke i tek onda se nađemo u završnoj situaciji koja je pred nama kao velika prepreka i mislim da je Tužilaštvo imalo slična iskustva. Do toga sam došao na osnovu mojih istraživanja. Ovaj imeil je upravo sad stigao, bukvalno u poslednjih nekoliko minuta. To je svedok Hartvig (Dietmar Hartwig). On sada ulaže prigovor svedočenju.

(Pretresno veće se savetuje)

SUDIJA ROBINSON: Gospodine Kej, Pretresnom veću se čini da ako se dobije neophodna saglasnost, a taj svedok i dalje odbija da dođe, vi možete da tražite od Pretresnog veća da izda obavezujući nalog.

ADVOKAT KEJ: Da, časni Sude, to bi bila *subpoena*.

SUDIJA ROBINSON: Da, *subpoena*.

ADVOKAT KEJ: Pa mi smo sada u fazi da imamo jedan ukupan pregled situacije. Imamo jednog ili dva svedoka koji još treba da budu kontaktirani, ali imamo dovoljno kompletiranu opštu sliku da bismo znali čime se bavimo i da bi se ispunila obaveza i potreba da se pozovu svedoci. Sada bismo morali da se opredelimo za postupak prisilnog pozivanja, a time se pokreće problem svedoka koji nisu spremni na saradnju, jer tu je problem mnogo veći nego kad se ima posla sa svedocima koji su voljni da svedoče, a potrebno im je da prođu kroz postupak u svojoj zemlji i traže dozvolu. Na osnovu mojih najnovijih istraživanja o tom pitanju i konsultacija sa onima koji imaju veliko iskustvo u toj oblasti, prilično je jasno i to se upravo ovde dešava, da se iznenada može postaviti toliko prepreka da sve planiranje i to na šta ste se obavezali, prihvatili nečiju reč i stav i obavezali pred Pretresnim većem da se ostvare određeni planovu, u poslednjem trenutku se postave prepreke i onda su potrebne nedelje ili meseci da bi se time pozabavilo. Ja sam siguran da Pre-

tresno veće ima iskustva sa raznim svedocima, uopšteno govoreći, ali možda mu nisu poznate teškoće na koje mi nailazimo kada imamo posla sa svedocima koji ne žele da sarađuju, jer to onda čini naš postupak još težim.

SUDIJA ROBINSON: Svakako *subpoena* je poslednje sredstvo. To je poslednji pravni lek koji nam ostaje na raspolaganju kada se iscrpe svi ostali proceduralni postupci. Kada do toga dođe, Pretresno veće će da izda *subpoena*, ali mora da se pokaže svedocima da je ovo suđenje pitanje od fundamentalne važnosti i da mi sledimo postupak koji je u celini primeren i tek kada se iscrpu sve mere iz tog postupka, Pretresno veće će da razmotri primenu *subpoena*.

ADVOKAT KEJ: Mi ne radimo samo na ovom spisku. Postoji jedan drugi nivo svedoka, takođe sa kojim radimo i to je proizašlo iz pet tabela koje je dostavio optuženi na početku suđenja, Pretresno veće se seća toga. To je dostavljeno od juna do avgusta, dakle, radimo i na tome. To je deo problema u vezi sa optužnicom kojom se Pretresno veće sada bavi. Mi smatramo da sada nema potrebe da opterećujemo Pretresno veće još jednim spiskom sa drugim imenima koja se tiču drugog dela optužnice i šireg pitanja, ali pokušavamo da se fokusiramo na sve i ako Pretresno veće želi, a mi smatramo da je Pretresno veće tu u pravu, Odbrana će da se koncentriše na delove optužnice u odnosu na pitanja kojima se bavi taj deo optužnice, kako bi se ta pitanja što jasnije obradila, a i da bi mogla lakše da se shvate.

SUDIJA ROBINSON: A sad da se pozabavimo spiskom insajdera. Na tom spisku imate 39 svedoka. Da li imate neke konkretne informacije u vezi sa njima?

ADVOKAT KEJ: Pa, ponovo imamo jednog svedoka koji je voljan da svedoči i nadali smo se da ćemo još jednog moći da uključimo u taj spisak ove nedelje, ali pre 10 dana ili približno toliko, on je pokrenuo pitanje dozvole koja mu je potrebna, da je dobije od srpske Vlade,

odnosno odgovarajućeg ministarstva, kako bi mogao da svedoči i onda smo, naravno, morali njega da skinemo sa spiska i da se time pozabavimo. Jedan od naših problema je da tokom pripreme, taj osnovni posao na terenu nije bio preduzet, ali u velikoj većini slučajeva reč je o odbijanjima da se svedoči i to u velikom stepenu. U poslednjih nekoliko nedelja nabavljamo adrese svedoka, jer, kao što sam već obavestio Pretresno veće, mi smo imali samo osnovne informacije, ponekad je to bio samo broj telefona ili imeil adresa, a mi možemo da pretpostavimo kakvi će problemi biti, posebno ako se pokrene postupak dovođenja tih ljudi, tako da može da dođe do toga da se kontaktiraju potpuno pogrešni ljudi. Tako da smo mi sada zauzeli stav da dođemo do što više informacija, posebno da nabavimo adrese tih svedoka kako bismo mogli da budemo konkretniji i ukoliko bi bila potrebna bilo kakva saradnja, recimo srpske Vlade, može se pokrenuti taj postupak sa definitivnim detaljima identitetima svedoka ili barem onoliko definitivnim koliko se oni mogu ostvariti.

SUDIJA ROBINSON: Kada je reč o svedocima o činjenicama, vi imate 50 svedoka.

ADVOKAT KEJ: Da.

SUDIJA ROBINSON: Da li je tu ista situacija?

ADVOKAT KEJ: Da. Međutim, imamo još veći problem kada je reč o detaljima i podacima o svedocima koji bi omogućili kontakt. U ovoj kategoriji to je još veći problem, iako ponovo tokom vikenda jedan od naših istražitelja nam je dostavio 12 adresa ovih svedoka koji mogu sada da se uključe u ovu tabelu i mogli bi da pomognu u tom pitanju, ali očigledno to je nešto u vezi sa čim tek treba da se preduzme akcija. Bio je jedan manji problem i on je u tome što se čini da se neki svedoci sa prvobitnog spiska pojavljuju dva puta. Naime, Sekretarijat je očigledno imao problem, po mom mišljenju da prebroji sve svedoke koje je pozvao gospodin Milošević. Ja sam bio u

moгуćnosti da identifikujem jedan broj svedoka koji su se pojavili na spisku ponuđenom po Pravilu 65ter dva puta, u različitim delovima dokumenta. I, ponovo, glavno pitanje ovde je stav gospodina Miloševića u odnosu na dodeljivanje advokata.

SUDIJA BONOMI: Gospodine Kej, ja imam jedno ili dva konkretna pitanja za vas. Spomenuli ste da nemate detaljne informacije za kontakte i to ste pomenuli pri kraju. Jedan broj svedoka su ljudi koji su na vrlo značajnim javnim položajima. Tu ne biste trebali da imate stvarne teškoće da kontaktirate te svedoke.

ADVOKAT KEJ: Očigledno, putem naših istražitelja, mi pokušavamo da dođemo do tih informacija. Neki od njih drže vrlo značajne položaje, pretpostavljam da je 12 njih čije sam adrese dobio ovog vikenda, da su to svedoci u ovoj kategoriji. Samo sam se osvrnuo na to i čini mi se da su oni u toj kategoriji.

SUDIJA BONOMI: Čini mi se da mnogi od veštaka spadaju u tu kategoriju. Pogledajte, na primer, stranu 14, broj 654. Meni se čini da tom čoveku može da se uđe u trag. To je tek primer.

ADVOKAT KEJ: Da, da, ali ovo ime ispod, taj svedok se složio da svedoči, juče sam dobio imeil u vezi s tim. Dakle, to treba sada da organizujemo sa Sekretarijatom. Možda jedan od tih svedoka može da govori o toj temi, možda nam ne trebaju tri svedoka.

SUDIJA BONOMI: Tako je, vidim. Druga stvar. Pogledajte sledeća dva primera. Strana 27, broj 888. Sa njim saradnici gospodina Miloševića nisu stupili u kontakt, prema ovome šta ovde piše, svedok želi da se prvo sa njima posavetuje, pre nego što Sekretarijatu kaže kakva je njegova odluka. Mislim da imamo još jedan primer na strani 30.

ADVOKAT KEJ: Da, ima takvih nekoliko. 1.537.

SUDIJA BONOMI: Da, 1.537 je još jedan takav. Da li vi znate nešto

više o bilo kom od ovih svedoka i da li su preduzeti koraci da se oni posavetuju, kao što to traže?

ADVOKAT KEJ: To je možda predata nekom u postupak, ne znam da vam na to odgovorim. Ne znam, jer se ti kontakti održavaju na BHS-u.

SUDIJA BONOMI: Da li se ono šta ste vi uključili u ovaj dokument može protumačiti kao indikacija da su ti svedoci voljni da svedoče, ukoliko za to dobiju odobrenje saradnika gospodina Miloševića?

ADVOKAT KEJ: Ja mislim da je tako, nadam se da je tako, jer oni, za razliku od drugih, nisu odmah izrazili svoje protivljenje da svedoče. Dakle, kad smo dobili nešto pozitivniji odgovor, onda smo ga tako i uneli u ovu tabelu, jer bilo je, na primer i drugih koji spadaju u tu kategoriju, a koji su glatko odbili da svedoče. Neki od njih smatraju da ne žele da deluju u odbranu optuženog, drugi možda smatraju da oni nemaju ništa da ponude kad je reč o njihovim iskazima, a budući da mi nemamo nikakvih izjava od njih, teško nam je onda da se usprotivimo njihovim zahtevima.

SUDIJA BONOMI: I treća stvar, gospodine Kej, govorim sada u svoje lično ime, ne bih želeo da se bavimo samo onima koji ne žele da svedoče, želeo bih da se koncentrišemo na nešto više, na one koji su voljni da svedoče. Imamo više takvih na popisu. Pogledajte, na primer, stranu 34 i 35, 1.276, pri dnu strane 34 i 1.461 na strani 35.

ADVOKAT KEJ: Broj 1.457 pri dnu strane 34 je oduvek želeo da saraduje, međutim pre dve nedelje pokrenuo je pitanje dozvole njegovog ministarstva i na tome radi odeljenje doktora Rodea u ovom trenutku.

SUDIJA BONOMI: To se odnosi na oba ova svedoka koja sam

spomenuo. Oni obojica traže dozvolu srpskog Ministarstva unutrašnjih poslova.

ADVOKAT KEJ: Da, 1.461 je takođe u toj kategoriji.

SUDIJA BONOMI: Možete li da nam kažete koliko će to da traje?

ADVOKAT KEJ: Dobio sam pismo u petak u vezi s tim. U pismu se govori konkretno o prvom slučaju koji ste vi spomenuli. Mogu da vam predam kopiju ovog pisma kako biste videli što tu stoji. Pismo je datirano na 15. oktobar, sa njima je stupljeno u kontakt 7. oktobra, tražena je dozvola za tog svedoka od Ministarstva unutrašnjih poslova. "I u skladu sa domaćim pravosudnim postupkom i u skladu sa principom ravnopravnosti strana pred Međunarodnim sudom, neophodno je da zastupnik Odbrane gospodina Miloševića preda kratak popis tema o kojima će da se govori prilikom svedočenja svedoka. Takav okvirni popis tema omogućiće Nacionalnom savetu za saradnju Srbije i Crne Gore sa Međunarodnim sudom da Vladi Srbije i Crne Gore predloži da svedoku da oslobađanje od obaveza čuvanja tajne. Koristim ovu priliku da vas još jednom uverim u voljnost Srbije i Crne Gore da poboljša saradnju sa Međunarodnim sudom i to na svim poljima." To pismo dolazi od prvog sekretara, Saše Obradovića. Rekli su mi da je za ova oslobađanja od obaveze ponekad potrebno i više meseci.

SUDIJA BONOMI: Međutim, meni se čini da ovo pismo najavljuje mogućnost da se otvori jedan začarani krug, jer prethodni razgovor sa svedocima je sigurno deo onoga šta morate da uradite.

ADVOKAT KEJ: Da, to smo hteli da uradimo. Nismo ovamo dovodili svedoke, a da se sa njima prethodno ne obave razgovori.

SUDIJA BONOMI: A to ne može da se izvede sve dok svedok prethodno ne dođe ovamo. Prema tome, vi onda morate prvo da obavite istragu za tog svedoka, pre nego što možete da odgovarate

na ovo pismo.

ADVOKAT KEJ: Da, tako je.

SUDIJA BONOMI: Moje četvrto pitanje odnosi se na stranu 39, pri dnu strane, broj 955. To je svedok koji je voljan da svedoči, ali je suočen sa izvesnim poteškoćama koje bi trebalo da se reše na neki formalan način. Jeste li razmišljali o tome kako da to rešite?

ADVOKAT KEJ: Da. Mi smo to prosledili Službi za žrtve i svedoke (Victims and Witnesses Unit) i u četvrtak smo dobili odgovor. U odgovoru stoji da njemu treba pasoš.

SUDIJA BONOMI: Ovo je možda i pitanje sigurnog prolaza ili nije?

ADVOKAT KEJ: Da, mi smo proveravali na šta se to odnosi. Da li se to odnosi na unutrašnju stvar ili na ovaj Predmet. Čini mi se da je verovatnije da se radi o unutrašnjem problemu, a ne o nečem šta se tiče ovog Predmeta. Postoje neke poteškoće u vezi s tim, u vezi sa njegovim dobijanjem pasoša, budući da mora da ode negde da bi ga dobio. To je poslednje šta sam čuo o tome.

SUDIJA BONOMI: Čini mi se da sam pogrešio. Nešto sam još zapisao u vezi sa ovom stranom, a to sada ne mogu da pronađem. Još samo jedna stvar, gospodine Kej. Na strani 38 i na strani 41 su neki svedoci čiji će iskaz možda biti potreban da se sasluša na drugačiji način. Strana 38, pri vrhu, 934, strana 41, broj 1.496, pri dnu. Ova dva slučaja nisu identična, međutim čini mi se da bi u oba ova slučaja iskaz trebalo da bude uzet putem video linka. Možda ima još takvih primera u ovom popisu.

ADVOKAT KEJ: Ne mnogo. Ja mislim da ima jedan, dva ili tri koji spadaju u ovu kategoriju. Broj 934 je postao sve teži i teži, sobzirom da smo radili s njim. U prvih par nedelja pozitivno je reagovao, međutim onda je počeo da postavlja probleme u vezi sa svedočen-

jem. A broj 1.496 je jedan novi svedok. Imao sam još jednog svedoka za video link. Ja mislim da bi trebalo ipak prvo barem da dobijemo izjavu od njih, pre nego što započnemo sa organizacijom jednog dosta komplikovanog postupka u kome učestvuje više strana i zato je naša namera da ovi ljudi sačine jednu grupu sa kojom bismo se prvo sastali i obavili prethodne razgovore i onda razmotrili situaciju. Bili smo ranije u jednom trenutku u situaciji, kad je jedan svedok bio dostupan i Sekretarijat je izvršno obavio svoj deo posla na osnovu tih prvih informacija i sve brzo organizovao. Međutim, ja sam onda morao da kažem "čekajte, mi moramo da stanemo, mi nemamo iskaz tog svedoka, pojava nemamo o čemu će taj svedok da svedoči" i organizovati video vezu pod tim okolnostima sigurno nije opravdano.

SUDIJA BONOMI: Pronašao sam onog kog nisam ranije mogao da nađem. Nisam dobro pročitao svoje beleške. Strana 39, broj 948. To je možda jedini primer svedoka na ovom popisu koji odbija da svedoči zbog straha. Da li nameravate da učinite nešto u vezi s tim ili nameravate to tako da prihvatite.

ADVOKAT KEJ: Prvo treba da se vidim sa njim i da razgovaram i da mu dam savete. Bilo ih je par u toj kategoriji, ljudi koji su se brinuli za to, jer imaju neku imovinu ili neke veze sa Kosovom. Sada se nalaze van Kosova i boje se da bi moglo da bude represalija. Imamo jednog svedoka koji je još uvek na Kosovu i koga brine to da bi trebao da napusti svoju kuću i da dođe ovde da svedoči. Ne sećam se sada koji je to svedok. Sada to pokušavamo da organizujem.

SUDIJA BONOMI: Hvala, gospodine Kej.

SUDIJA ROBINSON: Evo, sada sam ovako na brzinu proverio i ustanovio da od 138 svedoka za Kosovo na vašem popisu, da ih je 65 odbilo da svedoči zbog dodele advokata, a jedan čeka na odluku Žalbenog veća. To je skoro 50 procenata svedoka. Možda će se situacija, a koja zavisi od toga kakav su stav zauzeli svedoci,

poboljšati posle odluke Žalbenog veća.

ADVOKAT KEJ: Da, međutim odluka Žalbenog veća može da bude i ovakva i onakva i to će imati uticaja na situaciju ovde i to će nas primorati da se vratimo nazad, na stvari na koje smo radili protekle četiri, pet nedelja. I moraćemo ponovo da ustanovimo kakav je stav svedoka i to bez obzira na to šta Žalbena veće odluči. Dakle, bez obzira na to šta Žalbena veće odluči, treba više da se koncentrišemo na način dovođenja svedoka. Nadamo se da saradnja raznih službi, bez obzira na to da li će žalba gospodina Miloševića biti uspešna ili ne, da će ta saradnja biti na onom nivou koji će omogućiti da ovaj postupak može da se nastavi. Mi, naravno, imamo više nedostataka budući da nemamo status Tužilaštva na ovom Sudu i dobro uhodane kanale koje oni imaju. To je činjenica da mi ponekad ne možemo da izvršimo onaj pritisak koji bismo trebali.

SUDIJA ROBINSON: Međutim, gospodine Kej, treba da se primeti da je učinjeno sve šta je moglo da se učini kako bi se vama omogućilo da obavite ono šta morate da obavite.

ADVOKAT KEJ: Da. Odeljenje doktora Rodea je od velike pomoći kao i druga odeljenja u Sekretarijatu. Moram da kažem da u celom Sekretarijatu, svi, uključujući i samog sekretara, ulažu maksimalne napore kako bi mogli da se dovedu svedoci za Odbranu, u ovom suđenju.

SUDIJA ROBINSON: Sledeći svedok će onda da dođe u utorak ili u sredu?

ADVOKAT KEJ: Gospođica Higin koja je u kontaktu sa svedokom smatra da postoje šanse da svedokinja bude na raspolaganju već sutra. Ona bi već danas trebala da doleti. Mi ćemo, naravno, sve strane i dalje da obavешtavamo o razvoju događaja.

SUDIJA ROBINSON: A onaj Nemač koji je voljan da svedoči?

ADVOKAT KEJ: On još čeka na dozvolu. Međutim nalazi se u blizini ovoga Suda.

SUDIJA BONOMI: Ali ako pretpostavimo da je ovo tačno, da je odobrenje već dato i da se tek čeka pisana dozvola, to je gospodin Henč (Hennig), zar ne?

ADVOKAT KEJ: Da.

SUDIJA BONOMI: On nije daleko, sa njim može da se obavi prethodni razgovor ove nedelje. Dakle, on može da svedoči već ove nedelje.

ADVOKAT KEJ: Da, to smo upravo dobili. Odmah nakon ove sednice ćemo da nastavimo da radimo u tom smeru.

SUDIJA ROBINSON: U redu, gospodine Kej, hvala vam. Sada završavamo sa raspravom. Nastavljamo sa radom sutra u 9.00.

Fond za humanitarno pravo